

PRAGA LUKSEMBURGÓW JAKO OŚRODEK EKSPORTU OKOŁO 1400
TRANSFER ARTYSTYCZNY DO MIAST HANZY
ABSTRACT

Projekt podejmuje jeden z najbardziej nośnych tematów w badaniach nad sztuką około 1400: zagadnienie tzw. czeskiego stylu pięknego, które będzie tu wpisane z nowoczesny nurt badań nad sieciami powiązań w średniowiecznej Europie. Choć przedmiotem planowanych badań będą rzeźby (głównie tzw. Piękne Madonny i Piękne Piety) oraz obrazy tablicowe zw. *Imagines de Praga*, ich identyfikacja jako dzieł importowanych i wnikliwa analiza pod kątem współzależności nie jest celem samym w sobie, lecz będzie drogą do nadrzędnego celu: charakterystyki Pragi jako ośrodka wytwórczości, handlu sztuką i dalekosiężnego eksportu dóbr luksusowych („stołecznej marki”) na przełomie XIV i XV wieku. Międzynarodowy, polsko-czeski zespół badawczy, którego członkowie pracują od lat nad stylem pięknym, podejmie próbę opisu organizacji produkcji artystycznej oraz zależności pomiędzy zleceniodawcą i wykonawcą w świetle źródeł a także – odpowiedzi na pytanie o drogi, jakimi odbywał się import artystyczny oraz przyczyny, które nim sterowały.

Dzieła czeskiego stylu pięknego są rozproszone w całej Europie i – obok eksportu angielskich alabastrów i antwerpskich retabulów – stanowią jeden z najważniejszych przykładów późnośredniowiecznego transferu gotowych dzieł sztuki do odległych ośrodków. Zagadnienie wędrówki czeskich wzorców jest od lata międzynarodowym problemem badawczym, ale dopiero od niedawna nacisk w tych studiach kładzie się na wędrówkę przedmiotów. W przypadku rzeźb, nowoczesną i przyjętą metodą podstawowej weryfikacji jest określenie ich materiału jako opoki praskiej; także dla dzieł malarstwa przebadano już warsztatowe odrębności, wskazujące na praskie *ateliers*. Studia nad poszczególnymi dziełami czeskimi lub ich całymi zespołami są coraz intensywniej podejmowane w ramach projektów konserwatorskich i badawczych (afiliowanych zwłaszcza przy instytucjach muzealnych), ale generalny problem czeskiego eksportu, jako zagadnienie stosunkowo nowe, nie doczekał się jeszcze ani syntezy, ani szczegółowych odpowiedzi.

W projekcie szczególny nacisk zostanie położony na kierunek północy – eksport z Pragi do miast należących do związku hanzeatyckiego, które stanowiły miejsce pierwszej recepcji, w niektórych przypadkach – asymilowały formy, pośredniczyły też w dalszym rozprzestrzenianiu się czeskich modeli w lokalnych sieciach powiązań. Szczególną gęstość czeskich importów rzeźbiarskich można odnotować w Gdańsku i Toruniu (ich materiał i proveniencja zostały niedawno potwierdzone w odrębnym projekcie badawczym), kilka przykładów w Kolonii i okolicach; zarówno rzeźbiarskie, jak i malarskie dzieła praskie zachowały się też we Wrocławiu i na Śląsku. W przypadku innych ośrodków Hanzy mamy do czynienia z pojedynczymi obiektami, których lokalne oddziaływanie nie zostało uchwycone.

W ramach projektu zostanie podjęta z jednej strony nowoczesna próba charakterystyki czeskiego stylu pięknego w kontekście organizacji produkcji w Pradze, z drugiej – odpowiedzi na pytanie o popularność tych obiektów (uwarunkowania ekonomiczne społeczne i religijne) w ośrodkach hanzeatyckich w Niemczech, na Śląsku i w Prusach Krzyżackich. Podstawowym narzędziem będzie określenie zasobu czeskich importów poprzez wnikliwą analizę formalną i strukturalną kilkudziesięciu dzieł (wspomagana w wybranych przypadkach przez badania nieniszczące i petrograficzne dla rzeźby) rozproszonych w zasobach polskich, niemieckich i czeskich oraz ich analiza w kontekście porównawczym, w połączeniu z interpretacją historycznego kontekstu ich zaistnienia poza Czechami poprzez badania archiwalne i kontekstowe w zakresie życia gospodarczego, politycznego oraz funkcji w kulcie i praktyce religijnej świeckich (treści teologiczne, strategie pastoralne).